

Redaktör: Marie Sundberg debatt@di.se Telefon 08-573 650 98

Sverige bör införa en ny form av offentlig upphandling, förkommersiell upphandling. Det skulle ge statliga och kommunala myndigheter en möjlighet att låta innovativa företag ta fram nya lösningar som behövs inom offentlig sektor, skriver **Hans Jeppson** och **Ellen Hausel Heldahl**, Innovationsupphandlingsutredningen.

Ny lag skapar instrument för mer innovativ upphandling

Sveriges framtida välstånd är beroende av ny teknik. Under mer än ett halvt sekel, fram till 1980-talet, genomförde statliga affärsverk och myndigheter ofta teknikupphandlingar som medförde att svenska industriföretag kunde utveckla nya produkter och i förlängningen även nå exportframgångar.

Asea, LM Ericsson, VBB, Saab och många andra hade stor hjälp av teknikupphandlingarna, samtidigt som svensk offentlig sektor kunde moderniseras genom tillgången till nya lösningar.

Numera förekommer teknikupphandling, eller med dagens språkbruk innovationsupphandling, mycket sällan. Detta medför två problem: dels får offentlig verksamhet inte nya lösningar anpassade till sitt specifika behov, dels får inte innovativa svenska företag chans att i ett tidigt skede sälja sina produkter eller tjänster till statliga och kommunala kunder.

Innovationsupphandlingsutredningen tillsattes av regeringen i december 2009 för att undersöka

Hans Jeppson

utredare,
Innovation-
upphandlings-
utredningen

Ellen Hausel Heldahl

utrednings-
sekreterare,
Innovations-
upphandlings-
utredningen

möjligheterna att ge bättre förutsättningar för statliga och kommunala myndigheter att upphandla ny teknik och nya tjänster. I dag överlämnar vi vårt betänkande "Innovationsupphandling SOU 2010:56" till näringsminister Maud Olofsson.

Många företag bär vittnesmål om att statliga och kommunal upphandling inte sällan utformas så att nya lösningar inte kan beaktas.

Vår slutsats är att den allra viktigaste förändringen handlar om att göra all offentlig upphandling mera innovationsvänlig, så att leverantörer som har ny teknik eller nya tjänstlösningar ska kunna konkurrera.

Vi föreslår att det införs en bestämmelse i lagen om offentlig upphandling att upphandlande myndighet bör ta innovationshänsyn om så är lämpligt.

Utredningen föreslår vidare att när behoven inom offentlig sektor kräver lösningar som inte finns på marknaden bör statliga och kommunala myndigheter överväga att genomföra en innovationsupphandling. Det går förvisso att göra innovationsupphandling inom ramen för gällande lagar, men

i många fall försvåras en sådan upphandling av ett antal riskfaktorer.

Beställaren vill ofta se lösningen prövad i mindre skala och jämförd med andra lösningar innan man slutligen bestämmer sig för att köpa i stor skala. Leverantören måste å sin sida kunna ta risken att betala utvecklingskostnaderna utan att veta om företaget får någon order.

Det finns emellertid en upphandlingsform som kallas förkommersiell upphandling. Förkommersiell upphandling tillämpas redan i Storbritannien och Nederländerna och rekommenderas av EU-kommissionen.

I korthet bygger upphandlingsformen på att en statlig eller kommunal myndighet beskriver sitt behov av att finna en lösning på ett specifikt problem. Olika innovativa företag får där efter presentera sina koncept.

De företag, alltid minst två, som på det mest trovärdiga sättet visar att de har förutsättningar att genomföra uppdraget får teckna kontrakt med myndigheten. För att underlätta samarbetet mellan parterna får myndigheten och företagen förhandla om

ersättning och andra villkor under upphandlingsprocessen.

Eftersom upphandlingen gäller forsknings- och utvecklingsarbete ligger upphandlingsformen utanför EU:s direktiv om offentlig upphandling. Eftersom företagen konkurrerar om uppdragen står inte heller ersättningen till företagen i strid med statsstödsreglerna.

För att underlätta införandet av förkommersiell upphandling föreslår vår utredning att en ny lag införs, lagen om förkommersiell upphandling.

Förkommersiell upphandling ger statliga och kommunala myndigheter en möjlighet att låta innovativa företag ta fram nya lösningar som behövs inom offentlig sektor. Samtidigt kan det vara en väg för innovativa företag att utveckla nya produkter, som ger arbetstillfällen och exportframgångar.

Upphandling i allmänhet kan bli mera innovationsvänlig och förkommersiell upphandling kan bli ett nytt instrument både för att stödja innovationer och för modernisering av offentlig verksamhet.

Skrota HQ:s riskvärdering

Finansinspektionens, FI, beslut att återkalla HQ Banks tillstånd var bland annat orsakat av att derivatinstrumenten i HQ:s portfölj hade värderats enligt en teoretisk värdering, baserad på historiska data "cirka hundra dagar tillbaka i tiden".

HQ antog att historisk volatilitet – svängningar i värdet på underliggande aktier – hela tiden pendlar runt ett historiskt medelvärde. En framtida avvikelse från medelvärdet var bara tillfällig. Underförstått skulle allt återgå till det normala, medelvärdet.

I beslutet hänvisas till redovisningsreglerna IAS 39 som föreskriver att om ett marknadsvärde saknas ska det verkliga värdet tas fram genom en optionsvärderingsmodell – ofta används den så kallade Black-Scholes-metoden.

Under sommaren utkom "The Known, the Unknown and the Unknowable in Financial Institutions" där två av våra största tänkare inom finansiell ekonomi, Benoit Mandelbrot och Nassim Nicholas Taleb i en artikel "Mild vs. Wild Randomness: Focusing on those Risks that Matter" gör upp med den så kallade Bellkurvan som allena saliggörande för studier om finansiell osäkerhet. Kurvan representerar det sannolika svaret på en ställd fråga och har sedan den först beskrevs på 1800-talet präglat mångas ekonomiska tänkande.

Problemet med att beräkna osäkerhet med hjälp av Bellkurvan är att den bortser från tvära kast eller diskontinuitet. Trots det bygger fortfarande stresstester och metoder – såsom den Nobelpris-

Mats Björkenfeldt

advokat,
Stockholm

"Vad vi däremot vet är att mellan 1970 och 2007 inträffade 124 ekonomiska kriser i världen."

belönade Garch-metoden för att analysera ekonomiska tidsserier med tidsvarierande volatilitetsmetoder – fortfarande till en del på Bellkurvan.

Benoit Mandelbrot och Nassim Nicholas Taleb lanserar i stället en kaosteori, "fractal-theory":

► Ingen siffra kan karakterisera osäkerhet, men det går att handskas med osäkerhet om man har ett öppet sinne.
► I Bellkurvas värld kan i ett diagram visas att 67 procent av observationerna hamnar mellan minus 1 och plus 1 sigma, som definieras som en standardavvikelse som avviker från det "normala". I Mandelbrots och Talebs värld har sigma mist all signifikans och standardavvikelsen är aldrig "typisk".

► Värdering av optioner, som Black-Scholes-metoden, grundas på Bellkurvan. Formeln baseras på möjligheten att eliminera en options risk genom så kallad dynamisk hedging, en procedur som är omöjlig.

Deras kaosteori bygger på samma tanke som Isaac Newtons, som efter att ha förlorat 20 000 pund i den så kallade South Sea-bubblan 1720 konstaterade: "Jag kan kalkylera rörelsen av tunga kroppar, men inte människors galenskap."

Det är hög tid att skrota Bellkurvas inflytande inom finansiell ekonomi. Sunt förnuft säger att vi inte kan tro oss veta vad som händer de närmaste hundra dagarna utifrån vad som har hänt de senaste hundra dagarna.

Vad vi däremot vet är att mellan 1970 och 2007 inträffade 124 ekonomiska kriser i världen.

Mats Odell missar målet

Finansmarknadsminister Mats Odell är ute i ett angeläget ärende när han efterlyser åtgärder mot de företag som skickar bluffakturor (DI Debatt 23/8).

Han missar däremot målet när han vill införa begränsningar för kreditupplysningsföretagen för att det inte längre ska vara tillåtet att använda en uppgift om en betalningsförsummelse redan på ansökningsstadiet.

► De företag som skickar bluffakturor, skickar inte in ansökan om betalningsföreläggande mer än i undantagsfall. Det ökända blufföretaget Kontorsgrossisten, som har skadat svenskt näringsliv de senaste åren, har till exempel inte skickat in en enda ansökan om betalningsföreläggande under 2010 avseende sina bedrägeriförsök.

► Flera kreditupplysningsföretag – möjligen alla – använder dessutom Svensk Handels varningslista som filter. Ansökningar från de företag som förekommer på listan används inte i verksamheten.

► Alla kreditupplysningsföretag tar bort missvisande uppgifter ur sina register – i de fall de har slunkit igenom de olika kontroller som finns.

Av de här skälen är risken för att kreditvärderingen ska försämrats mycket liten – sannolikt obefintlig. Det skulle vara intressant om Mats Odell kunde visa exempel på att det faktiskt har inträffat någon sådan händelse som han nu vill ingripa mot.

Detta är extra viktigt eftersom uppgifter om betalningsförsummelser är

en viktig del i beslutsunderlaget vid kreditbedömning – oavsett vilka indrivningsåtgärder som har vidtagits efter förfalldagen.

Vad skulle då Mats Odell ha föreslagit i stället?

Byt ut riksåklagaren och passa på att, vid anställningsintervjun, fråga den tillträdande om inställningen till bluffakturor.

Bluffakturor är bedrägeri – bedrägeriförsök i stor skala. Men de blir aldrig prövade i domstol eftersom åklagarna inte anser sig ha tid. Syna har drivit ett ärende – mot just Kontorsgrossisten – upp genom åklagarhierarkin, vilket riksåklagaren avstod från att pröva.

Åklagarna anger givetvis inte bristande resurser som grund för att underlåta åtal. De påstår i stället att det inte är brottsligt, eftersom ordet "erbjudande" finns nämnt på fakturan. Detta är så okunnigt och omdömeslöst att alla de åklagare som har satt sina namn på ett sådant beslut borde skickas på en grundkurs i straffrätt.

Med samma resonemang skulle alla de som i brev riktar hot mot någon kunna slippa från ansvar genom att sätta rubriken "kärleksbrev" överst i brevet.

Hans Henrik Stjerna
vd, Syna